

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата фармацевтичних наук, доцента
Кричківської Аеліти Миронівни
на дисертаційну роботу **Кремінь Юлії Ігорівни**
«Наукове обґрунтування професійної ролі фармацевтичного фахівця на
засадах положень Всесвітньої організації охорони здоров'я та
Міжнародної фармацевтичної федерації
в умовах трансформації українського суспільства»,
яка представлена у спеціалізовану вчену раду ДФ 35.600.059
у Львівському національному медичному університеті
імені Данила Галицького МОЗ України,
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація»

Актуальність обраної теми. В Україні відбувається реформування галузі охорони здоров'я, зокрема фармацевтичного сектору, одним із напрямків якого є питанням підвищення ролі фармацевта у суспільстві. Нерозуміння відвідувачами аптек важливості й багатофункціональності фармацевтичного фахівця спричиняє несприйняття ними аптек як закладів охорони здоров'я та зведення професійних ролей фармацевта до продавця.

У 1997р. Всесвітньою організацією охорони здоров'я було запропоновано концепцію «фармацевт семи зірок», яка була ухвалена Міжнародною фармацевтичною федерацією у 2000р. Зараз ця доктрина трактується як концепція «фармацевт десяти зірок». Тому система фармацевтичної освіти повинна бути спрямована на формування загальних і фахових компетентностей та практичних результатів навчання, які б забезпечували реалізацію фармацевтичним фахівцем таких основних професійних ролей як надавач фармацевтичної допомоги, уповноважений ухвалювати рішення, контактна особа, менеджер, довічний учень, учитель, лідер, дослідник, підприємець та ініціатор позитивних змін.

Зважаючи на вищенаведене, дисертаційна робота Кремінь Ю.І., яка присвячена обґрунтуванню засад та опрацюванню рекомендацій з адаптації положень Всесвітньої організації охорони здоров'я та Міжнародної фармацевтичної федерації щодо професійних ролей фармацевтичних фахівців до фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України є актуальним дослідженням.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана здобувачкою у межах планів наукових досліджень Львівського національного медичного університету імені Данила

Галицького (кафедра організації і економіки фармації, технології ліків та фармакоекономіки та кафедра організації і економіки фармації) «Обґрунтування і впровадження нових напрямів оптимізації фармацевтичної допомоги для реалізації концепції розвитку фармацевтичного сектору до 2020 року» (№ держреєстрації 0116U004504, шифр теми ІН.10.01.0001.16), а також цього ж закладу вищої освіти та Одеського національного медичного університету (кафедри організації і економіки фармації) «Науково-практичне обґрунтування якості і доступності лікарського забезпечення населення та закладів охорони здоров'я в умовах медичної реформи» (№ держреєстрації 0117U007496, шифр теми 584/18-22).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Методичний підхід до виконання дисертаційного дослідження є аргументованим, логічним та послідовним. Дисертантка кваліфіковано формулює сутність чинної проблеми, логічно визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень підтверджуються результатами наукових досліджень з використанням комплексу сучасних методів та необхідним обсягом статистичних даних для забезпечення репрезентативності дослідження й оцінки вірогідності отриманих результатів. Статистичний аналіз проведено з використанням сучасних комп'ютерних технологій статистичної обробки результатів роботи.

Наведені в дисертаційній роботі теоретичні обґрунтування та практичні дослідження виконані коректно на високому науковому рівні, що дозволило обґрунтувати висновки, які логічно впливають з отриманих результатів.

Новизна дослідження та одержаних результатів. На підставі аналізу дисертаційної роботи Кремінь Ю. І. можна стверджувати, що авторкою вперше проведено оцінювання рівня поінформованості студентів-фармацевтів, фармацевтичних фахівців та відвідувачів аптек щодо концепції «фармацевт десяти зірок», проаналізовано відповідність до неї основних нормативно-правових актів з фармації, оголошень про вакансії фармацевтичних фахівців, університетських освітньо-професійних програм та освітнього стандарту з підготовки магістрів фармації, а також проєкту професійного стандарту фармацевта, що аргументує важливість імплементації положень Всесвітньої організації охорони здоров'я та Міжнародної фармацевтичної федерації щодо професійних ролей фармацевтичного фахівця у систему вітчизняного фармацевтичного забезпечення, освіти та науки.

У дисертаційному дослідженні вперше обґрунтовано складові структурно-вербальної моделі декомпозиції ключової професійної ролі фармацевта, яка представляється як полісистемне явище, що дозволяє

практично формалізувати ключові професійні ролі у вигляді 10 основних та виділити 50 професійних функцій фармацевтичного фахівця, що сприяє розумінню сутності його поліфункціональної складно організованої професійної діяльності.

Крім того, дисертанткою вперше було опрацьовано модель імплементації парадигми «фармацевт десяти зірок» у фармацевтичну галузь, зокрема через три взаємопов'язані напрями: фармацевтична практика, фармацевтична освіта та фармацевтична наука.

У дисертаційній роботі набув подальшого розвитку мотиваційний аспект діяльності фармацевтів, змістове наповнення проєкту професійного стандарту «Фармацевт», відбулося уточнення однієї професійної компетенції та додавання чотирьох трудових функцій з відповідними професійними компетенціями.

Особливо важливим є розробка та впровадження в навчальний процес нової вибіркової дисципліни «Теорія та практика реалізації концепції «фармацевт десяти зірок», що охоплює 5 тем для детального розгляду основних професійних ролей фармацевтичного фахівця.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені пропозиції та рекомендації, які теоретично обґрунтовано та впроваджено в практику, сприятимуть підвищенню професійної ролі фармацевтичного фахівця.

Опрацьовані та погоджені Вченою радою Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького у 2021 р. дві науково-методичні рекомендації: «Проблематика фахової мотивації як чинника належної реалізації фармацевтичним фахівцем своїх професійних ролей» та «Стан і перспективи втілення професійних ролей фармацевтичних фахівців з погляду концепції «фармацевт десяти зірок», знайшли втілення у практичній діяльності фармацевтичних організацій та у науково-освітньому процесі кафедр фармацевтичного спрямування закладів вищої освіти, зокрема використовуються у навчальному процесі Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького для підготовки студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 226 Фармація, промислова фармація у вигляді навчально-методичного комплексу вибіркової дисципліни ВБ 1.54 «Теорія та практика реалізації концепції «фармацевт десяти зірок».

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Опубліковані Кремінь Ю. І. праці свідчать про достатнє оприлюднення та впровадження наукових здобутків дисертантки. За матеріалами дисертації опубліковано 22 наукові праці, з них 3 статті у рецензованих закордонних наукових виданнях (у т.ч. 2 статті, кожна з яких прирівнюється до двох публікацій, бо надруковані в журналі, проіндексованому у базах даних Scopus і

Web of Science та віднесеному до Q2 за класифікацією SCImago Journal and Country Rank), 3 статті у наукових фахових виданнях України, 14 праць у збірниках, матеріалах та тезах іноземних й вітчизняних науково-практичних конференцій, а також 2 науково-методичні рекомендації.

Оцінка структури дисертаційної роботи. Структура та оформлення дисертаційної роботи в цілому відповідає чинним вимогам. Робота побудована за чіткою логічною схемою і легко читається.

Дисертаційна робота викладена на 278 сторінках машинописного тексту, складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, 6 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та 10 додатків. Робота ілюстрована 35 таблицями та 5 рисунками. Список використаних літературних джерел містить 260 найменувань.

В *анотації* подано розширені анотації українською та англійською мовами та перелік наукових праць, які відображають основні наукові результати дисертації.

Вступ має традиційне викладення: обґрунтовано вибір теми дослідження, актуальність теми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, визначені мета та завдання, методи досліджень, наукова новизна отриманих результатів, їх практичне значення, особистий внесок здобувачки, відображена апробація результатів дисертації, публікації, обсяг та структура дисертації.

У *першому* розділі дисертації представлено аналіз та систематизацію даних літературних джерел щодо професійної ролі фармацевта. Узагальнені вимоги сучасної фармацевтичної практики до професійної ролі фармацевтичних фахівців, зокрема у країнах Європейського Союзу.

Другий розділ роботи присвячений опису дизайну дослідження. Авторкою описано використані методи проведеного аналізу задля реалізації поставленої мети дисертаційного дослідження, детально схарактеризовано групи респондентів, що брали участь в анкетних опитуваннях.

У *третьому* розділі здобувачкою вивчено розуміння концепції «фармацевт десяти зірок» різними категоріями респондентів, зокрема фармацевтичними фахівцями, студентами-фармацевтами та відвідувачами аптечних закладів в Україні та в Республіці Польщі. Зокрема, детально схарактеризовано вибірку респондентів за соціодемографічними характеристиками.

Дисертанткою було порівняно думки фармацевтичних фахівців та студентів-фармацевтів України, проаналізовано результати проведеного опитування фармацевтичних фахівців за регіонами, відвідувачів аптек загалом і з регіонального погляду щодо основних професійних ролей фармацевта та інших професійних ролей, що не входять до концепції «фармацевт десяти

зірок». Також було здійснено порівняльний аналіз рівня розуміння різними групами опитаних з України та Республіки Польща основних професійних ролей фармацевтичних фахівців.

Четвертий розділ дисертації містить інформацію, отриману внаслідок вивчення та аналізу нормативно-правового забезпечення належної реалізації фармацевтичними фахівцями основних професійних ролей, в тому числі з врахуванням того, що Україна повинна розвиватися згідно з європейським досвідом, оскільки стала кандидатом в члени Європейського Союзу.

Здійснено вивчення думки фармацевтичних фахівців щодо рівня втілення їх професійних ролей в правовій системі України. Спільно з польськими колегами було проведено опитування щодо регулювання роздрібною торгівлі лікарськими засобами та деталізовані відповіді українських респондентів з цього питання.

Також проаналізовані вакансії, які розмістили 10 великих аптечних мереж на сайтах work.ua та robota.ua з метою дослідження стану реалізації професійних ролей фармацевтичних фахівців у вітчизняній фармацевтичній практиці.

У цьому ж розділі, за допомогою анкетного опитування було вивчено специфіку оплати праці фармацевтичних фахівців, а також застосування роботодавцями мотиваційних та демотиваційних засобів. Розроблено сім управлінських рішень для керівників аптечних закладів, щоб покращити мотивацію фармацевтичних фахівців та забезпечити належну якість виконання ними основних професійних обов'язків.

У *п'ятому* розділі дисертації проведено дослідження взаємозв'язку підготовки магістрів фармації в Україні, яка ґрунтується на компетентнісній моделі та Стандарті вищої освіти відповідно до парадигми «фармацевт десяти зірок». З цією метою було проаналізовано освітньо-професійні програми 22 закладів вищої фармацевтичної освіти з підготовки магістрів фармації за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація, з'ясовано загальні та фахові компетенції, які вони містять.

Також було досліджено спорідненість Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня зі спеціальності 226 Фармація, промислова фармація з основними професійними ролями фармацевтичних фахівців.

Оскільки розроблення освітніх стандартів та освітньо-професійних програм з підготовки фармацевтичних фахівців, як правило, має здійснюватися на основі професійних стандартів, було проведено порівняльний аналіз проєкту професійного стандарту «Фармацевт» та Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 226 Фармація, промислова фармація і професійних ролей фармацевтичних фахівців згідно з концепцією «фармацевт десяти зірок».

У шостому розділі рецензованої дисертаційної роботи було здійснено наукове обґрунтування імплементації парадигми «фармацевт десяти зірок» у фармацевтичний сектор.

Велике практичне значення має опрацювання навчально-методичного комплексу вибіркової дисципліни «Теорія та практика реалізації концепції «фармацевт десяти зірок» для студентів II курсу навчання та включення її, як освітнього компонента освітньої компоненти до освітньо-професійної програми «Фармація» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація галузі знань 22 Охорона здоров'я, кваліфікація освітня: магістр фармації, кваліфікація професійна: фармацевт.

Не менш значущою складовою в розділу дисертаційної роботи є модель декомпозиції ключової професійної ролі фармацевтичного фахівця та опрацювання концептуальної моделі з імплементації концепції «фармацевт десяти зірок» у фармацевтичний сектор галузі охорони здоров'я України.

Розділи достатньо ілюстровані таблицями та рисунками, що дозволяє переконатися у достовірності отриманих результатів. Висновки наведені у кожному розділі, відтворюють сутність проведених досліджень.

Загальні висновки до дисертації об'єктивні, чіткі та належним чином аргументовані. У них висвітлено усі основні результати проведеної роботи.

Список використаних джерел укладений кваліфіковано та оформлений відповідно до сучасних вимог.

Дані про відсутність порушень академічної доброчесності.

Ознак порушення принципів академічної доброчесності не виявлено. Первинна експертиза дисертаційної роботи на наявність плагіату була проведена за допомогою відповідного програмного забезпечення та засвідчила оригінальність тексту. Отже, можна стверджувати про відсутність академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень академічної доброчесності.

Усі ідеї та положення, викладені Кремень Ю. І. у дисертаційній роботі, належать авторці.

Дискусійні зауваження та запитання до змісту дисертації

Загальний висновок щодо структури і змісту дисертації позитивний. Значних і принципових недоліків у дисертаційній роботі Кремень Ю.І не виявлено, але є деякі зауваження:

1. На мою думку, Розділ 1 «Розвиток професійної ролі фармацевтичного фахівця як суб'єкта охорони здоров'я» варто було б назвати «Розвиток професійної ролі фармацевтичного фахівця як суб'єкта системи охорони здоров'я».

2. У тексті дисертації зустрічаються великі та складно сформульовані речення (с. 36 - 37 та 106) які, на мій погляд, було б коректніше розбити на декілька для легшого розуміння.

3. Вважаю, що було б доцільніше за змістом по тексту дисертаційної роботи використовувати словосполучення країни Європейського Союзу, а не країни Європи (с. 45 та 102). Наприклад, Україна є територіально, та й, на мою думку, за іншими характеристиками країною Європи, але не країною Європейського Союзу. Вона зараз є кандидатом на членство цього європейського міждержавного об'єднання.

4. Назви таблиць 3.2, 3.3, 3.4 і 3.5, що розміщені на с. 62, 63, 64 і 67, «Думки фармацевтичних фахівців та студентів-фармацевтів України щодо основних професійних ролей фармацевта», «Думки фармацевтичних фахівців та студентів-фармацевтів щодо професійних ролей, що не належать до концепції «фармацевт десяти зірок», «Думки фармацевтичних фахівців України щодо основних професійних ролей фармацевта (регіональний аспект)» та «Думки фармацевтичних фахівців України щодо професійних ролей, що не входять у концепцію «фармацевт десяти зірок», з регіонального погляду» варто було б починати словосполученням «Результати опитування та розподіл думок...» і далі за текстом назви таблиць».

5. Для зручності сприйняття матеріалу розділу 5, вважаю що таблицю 5.2 (с. 119 - 123) доцільніше було б подати як додаток, оскільки її обсяг становить понад чотири повних сторінок.

З метою наукової дискусії хотілося б отримати від здобувачки відповіді на наступні питання:

1. Прошу Вас обґрунтувати необхідність такої об'ємної (19 слів без словосполучень) назви дисертаційної роботи.

2. Цікавить Ваша думка щодо актуальності підрозділу 5.1 «Перехресний аналіз зв'язків освітньо-професійних програм вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація з концепцією «фармацевт десяти зірок» дисертаційної роботи, позаяк у листопаді 2022 року був затверджений Освітній стандарт підготовки магістра фармації, згідно з яким усі заклади вищої освіти фармацевтичного спрямування з 1 вересня 2023 року повинні здійснювати підготовку за оновленими освітньо-професійними програмами.

Зазначені вище зауваження та запитання не є принциповими та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, а також не зменшують її наукової новизни, теоретичного і практичного значення.

Висновок щодо відповідності дисертаційним вимогам, які висуваються до наукового ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота Кремінь Юлії Ігорівни на тему: «Наукове обґрунтування професійної ролі фармацевтичного фахівця на засадах положень Всесвітньої організації охорони здоров'я та Міжнародної фармацевтичної федерації в умовах трансформації українського суспільства» є завершеним

дослідженням, в якому проведено наукове обґрунтування теоретико-методичних засад та здійснено опрацювання практичних рекомендацій з адаптації міжнародних положень з професійної ролі фармацевтичного фахівця у фармацевтичному секторі галузі охорони здоров'я України. Робота оформлена за вимогами, затвердженими наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 р. За актуальністю, науковою новизною отриманих результатів, обсягом виконаних досліджень, методичним рівнем, теоретичним і практичним значенням, вона відповідає вимогам, які висуваються постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її авторка Кремінь Юлія Ігорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація».

Офіційний опонент

Доцент кафедри технології
біологічно активних сполук,
фармації та біотехнології
Національного університету
«Львівська політехніка», кандидат
фармацевтичних наук, доцент

 Аеліта КРИЧКОВСЬКА

Підпис к.фарм.н., доцента Аеліти КРИЧКОВСЬКОЇ підтверджую

Вчений секретар Національного університету
«Львівська політехніка»

 Роман БРИЛЮК
